

УДК 378.147:159.9 – 057.87(043.3)

РАТЄЄВА Вікторія Олександрівна

здобувач кафедри теорії і методики професійної освіти
МАУП, практичний психолог Сумського державного
педагогічного університету імені А.С.Макаренка
e-mail: vika.muromets@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

***Анотація.** Статтю присвячено висвітленню педагогічних умов формування готовності майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності. Представлено особливості авторської програми для студентів-психологів «Основи естетотерапії у професійній діяльності психолога». Підкреслено значущість її опанування студентами для розвитку подальшої професійної компетентності і подальшої професійної реалізації. За результатами констатувального етапу педагогічного експерименту доведено, що підвищення рівня готовності майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії буде ефективним за умови розробки та упровадження в професійну підготовку педагогічних умов.*

***Ключові слова:** естетотерапія, майбутні психологи, професійна діяльність, готовність, авторська програма, педагогічні умови, професійна компетентність.*

Постановка проблеми. Перехід від індустріального до насиченого інформаційно-технологічного простору відкриває нові орієнтири у соціокультурному житті суспільства, що якісно змінює освітні потреби щодо підготовки та подальшої професійної діяльності сучасних психологів. Науковці вказують на важливість урахування багатоаспектного характеру формування професійної компетентності у майбутнього фахівця. Стає пріоритетним соціальне замовлення на професіонала, який володіє здоров'язберезувальними

технологіями навчання і виховання, здатний організувати здоров'язбережувальний навчально-виховний процес та готовий розвивати здоров'язбережувальну компетентність учнів естетотерапевтичними засобами. Однак, проблема формування готовності майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності не була об'єктом і предметом спеціального дослідження вчених.

Аналіз останніх публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури довів, що процес професійної підготовки психолога досліджували Г. Абрамова, О. Бондаренко, І. Дубровіна, Ю. Ємельянов, С. Максименко, В. Панок, Н. Пов'якель, Н. Чепелєва, Т. Яценко та ін. Ідеї компетентнісного підходу в професійній підготовці розвивають у своїх працях Н. Бібік, О. Гура, Л. Даниленко, Л. Карамушка, В. Маслов, Л. Паращенко, Є. Павлютенков, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторський та ін. Наукові підходи щодо ідеї впровадження арт педагогіки і арт терапії в освітній процес закладів вищої освіти досліджували О. Дутчак, Л. Лебедева, В. Муромець, О. Федій.

Втім, недостатньо висвітленим у теорії та практиці залишається питання формування готовності майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Метою статті є висвітлення обґрунтованих педагогічних умов формування готовності майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Важливою складовою суспільного розвитку, умовою та основою стабільності соціуму є фізичне та психологічне здоров'я населення. У цьому контексті важливу роль відіграє вплив різних видів мистецтва на емоційно-чуттєву сферу особистості з метою створення для неї психологічного комфорту та розкриття творчого потенціалу. Саме такий вплив має естетотерапія, що визначається як системою інтегративної терапії, яка передбачає лікування кольором, рухом, драмою, малюнком, звуком тощо й несе в собі інструменти збереження цілісності людської особистості, її духовного ядра. Не маючи протипоказань, естетотерапія може бути використана не лише у психотерапії, а й у педагогічній діяльності та соціальній роботі. Наразі стає актуальним питання щодо формування ціннісного ставлення до здоров'я шляхом залучення до освітнього процесу різних видів художньо-творчої діяльності у формі арт-терапевтичних методик, які ґрунтуються на мобілізації творчого потенціалу людини, внутрішніх механізмах саморегуляції та зцілення. Цей психотерапевтичний напрямок включає в себе багато інших, таких як психотерапія, ігротерапія, психодрама, музикотерапія, танцювальна терапія, символдрама.

У науково-педагогічному розумінні О. Федій [5], естетотерапія розглядається як метод розвитку та зміни особистості, групи чи колективу за допомогою різних видів і форм мистецтва та творчості. Види естетотерапії, представлені у психології та медицині, відповідають існуючим видам мистецтв. Виділяють ізотерапію, музикотерапію, танцювальну терапію, драмотерапію, казкотерапію, бібліотерапію, маскотерапію, етнотерапію, ігротерапію, кольоротерапію, фототерапію, куклотерапію, ароматерапію, глінотерапію, робота з піском та глиною, грімотерапія, кольоротерапія, кіно терапія, робота з метафоричними асоціативними зображеннями, ландшафтна терапія, пластікодрама, мандалотерапія тощо. Крім того, кожен із цих видів має безліч естетотерапевтичних технік, які застосовуються для вирішення внутрішніх і міжособистісних конфліктів, кризових ситуацій, вікових криз, травм, невротичних і психосоматичних розладів тощо.

Під час формувального етапу педагогічного експерименту нами було з'ясовано, що необхідними педагогічними умовами ми визначили наступні.

Перша педагогічна умова формування готовності майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності полягає у інтеграції у зміст професійної освіти майбутніх психологів навчальної програми «Основи естетотерапії у професійній діяльності майбутніх психологів» для підвищення рівня готовності до використання засобів естетотерапії.

Аналіз результатів констатувального етапу педагогічного експерименту довів, що 69% майбутніх психологів не володіють знаннями і навичками щодо особливостей використання засобів естетотерапії під час консультативної взаємодії з дітьми і підлітками. Саме тому, однією з обґрунтованих нами ефективних педагогічних умов формування готовності майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності є розробка та впровадження у професійну підготовку авторської навчальної програми «Основи

естетотерапії у професійній діяльності майбутніх психологів» (кількість годин – 144). Розкриємо її більш детально. Програма складається зі вступу, плану навчального процесу, тематичного плану програми, очікуваних результатів від програми.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ»

№ з/п	Назва дисципліни	Види навчальної роботи		Загальний обсяг годин	Загальна кількість годин на тиждень
		лекції	практичні		
1.	Ізотерапія	4	16	20	
2.	Піскова терапія	4	16	20	
3.	Фототерапія	4	16	20	
4.	Лялькотерапія	4	16	20	
5.	Метафоричні асоціативні зображення та проєктивні карти	4	16	20	
6.	Казкотерапія	4	16	20	
7.	Кінотерапія, бібліотерапія	4	16	20	
8.	Підсумкове залікове заняття	-	-	4	
Загальна кількість годин		32	112	144	4

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Мета програми: формування та розвиток психолого-педагогічних знань у галузі естетотерапії, ознайомлення з теорією та історією створення естетотерапевтичних технік, оволодіння різними техніками та методиками естетотерапії майбутніми психологами.

Завдання програми:

- ознайомлення з основними поняттями естетотерапії;
- ознайомлення з принципами та підходами консультування засобами естетотерапії;
- вивчення основних естетотерапевтичних напрямів;
- формування навичок діагностики проблематики клієнта в естетотерапії;
- розвиток здатності будувати естетотерапевтичну стратегію у психолого-педагогічному консультуванні;
- формування вміння органічно вплітати естетотерапевтичні прийоми у психокорекційну роботу та консультування.

Обсяг знань, умінь і навичок: студенти мають прослухати 32 години лекцій та 112 годин – практичних занять. **Критерії оцінювання знань:** наприкінці кожного тематичного модуля студенти мають виконати практичне завдання. Завершається вивчення дисципліни за вибором «Основи естетотерапії у професійній діяльності майбутніх психологів». Прогнозований результат від навчальної дисципліни передбачає розширення компетентнісного поля майбутніх психологів: *студенти повинні знати:* основні теорії естетотерапії; основні принципи естетотерапії; базові поняття естетотерапії; фактори психотерапевтичного впливу в естетотерапії, основні напрями, шляхи терапевтичної роботи в естетотерапії; принципи підбору естетотерапевтичних технік під час консультування; *студенти повинні вміти:* діагностувати проблематику клієнтів в естетотерапевтичному ключі; будувати терапевтичну стратегію у роботі з клієнтом; підбирати методи і техніки роботи, застосовуючи естетотерапевтичні методики, адекватні клієнтському запиту; використовувати техніки з різних естетотерапевтичних напрямків (музикотерапії, бібліотерапії, лялькотерапії, казкотерапії, кінотерапії, бібліотерапії, мандалотерапії, гримотерапії, ізотерапії тощо).

Зазначимо, що перевірка ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності відбувалась за рахунок внесення прогресивних змін у цілісне функціонування їхньої професійної підготовки з урахуванням конкретної соціальної ситуації, що дало змогу підвищити рівень професійної компетентності.

Реалізація *другої педагогічної умови* передбачає залучення майбутніх психологів до практико-зорієнтованої діяльності із розв'язання життєвих соціальних проблем і реалізації різноманітних волонтерських проєктів.

Третя педагогічна умова формування готовності майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності є забезпечення партнерської взаємодії студентів-майбутніх психологів і викладачів у процесі опанування професійно-орієнтованих дисциплін.

З'ясовано, що експериментальна робота дала змогу успішно реалізувати модель формування готовності майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності, становлення активної соціальної і життєвої позиції, інтеграцію соціальних і професійних якостей, умінь та навичок, самовдосконалення студента як фахівця. Пріоритетне значення надавалось компетентнісній складовій цього процесу, циклічним періодам засвоєння й виявлення професійної підготовки до використання засобів естетотерапії у консультативній взаємодії з дітьми і підлітками.

Зазначимо, що професійна готовність майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії формувалась паралельно з процесами становлення соціального досвіду, розширення простору міжособистісного спілкування, розвитку соціального інтелекту, просоціальних якостей особистості майбутнього психолога в умовах взаємодії, емоційних зв'язків, засвоєння професії у творчому просторі освітнього співтовариства, реалізації суспільних волонтерських проектів, групової й індивідуальної проблемно-пошукової діяльності та соціально-ціннісних відносин.

Під час запровадження авторської програми за вибором «Основи естетотерапії у професійній діяльності майбутніх психологів» доцільним виявилось використання інтерактивних методів, методів проблемного, розвивального навчання з метою збагачення знань про професійну компетентність, залучення студентів до участі в тренінгах з набуття різноманітних соціальних навичок і просоціальних якостей особистості, зокрема впевненості в собі, підвищення рівня власної готовності майбутніх психологів до використання засобів естетотерапії у консультативній взаємодії з дітьми і підлітками. Отже, єдність навчальної та дозвілєвої сфери майбутніх психологів, їхня участь у волонтерських об'єднаннях та асоціаціях професійної й соціальної спрямованості, набуття досвіду успішного спілкування й розв'язання різноманітних життєвих проблем виявились найсуттєвішими факторами інтеріоризації соціально значущих знань і становлення професійної компетентності у контексті оволодіння засобами естетотерапії.

Висновки. Таким чином, результати формувального етапу педагогічного експерименту дають можливість зробити висновок, що у закладах вищої освіти набула необхідність розробки цілісної програми з професійної підготовки майбутніх психологів щодо використання засобів естетотерапії.

Список використаної літератури

1. Жванія Т. В. Вивчення мотивів професійного самовизначення майбутніх психологів / Т.В. Жванія // Формування та розвиток особистості в умовах вищих навчальних закладів МНС України // Матеріали I міжвузівської науково-практичної конференції 19 грудня 2003 р. – Харків, 2003. – С. 27–30.
2. Мілютіна К. Л. Форми психокорекційного впливу. / Катерина Леонідівна Мілютіна – К.: Главник, 2007. – с.144. (Серія «Психол. інструментарій»). Бібліогр.: С.142 – 143.
3. Пов'якель Н. І. Саморегуляція професійного мислення в системі фахової підготовки практичного психолога : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Н. І. Пов'якель. – К., 2004. – 40 с.
4. Шандрук С. К. Специфіка підготовки практичних психологів до професійної діяльності / С. К. Шандрук // Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів у вищих навчальних закладах. – К.: Ніка-Центр, 2002. – С. 32–34.
5. Федій О. А. Естетотерапія [навч.посібник] / Ольга Андріївна Федій. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 256 с.

References

1. Zhvania D. V Study of motives of professional self-future psychologists / D. V Zhvania // Formation and development of the individual in terms of higher educational institutions of the Ministry of Emergencies of Ukraine // Materials of interuniversity scientific conference on Dec. 19, 2003.– Kharkiv, 2003. –P. 27-30 (in Ukr.).
2. Milutina K. L. Forms psychic correction effects. / K. L. Milutina.– K.: Hlavnyk, 2007. – p.144. (Series "Psycho. Tools"). Ref. : P.142-143. (in Ukr.).
3. Pov'yakel N. I professional thinking in the system of professional training Psychologist: Author. Thesis for obtaining sciences. Degree of Doctor of Psychology. Sciences specials. 19.00.07 "Educational and Developmental Psychology" / N.I Pov'yakel. – K., 2004. – 40 p. (in Ukr.).
4. Shandruk S. K Specificity of training psychologists to professional activity / SK Shandruk // Problems of training and psychologists in universities. – K. : Nika-Center, 2002. –P. 32-34. (in Ukr.).
6. Fediy O. A Estetoterapiya [navch.posibnyk] / Olga A. Fediy. – K. : Center of educational literature, 2007. –256 p. (in Ukr.).

RATYEYeva Victoria Oleksandrivna,

Researcher of the Department of Theory and Methods vocational education MAUP, practical psychologist
Sumy state Pedagogical university named after A.S. Makarenko
e-mail: vika.muromets@gmail.com

**PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF FUTURE PSYCHOLOGISTS USE
OF AESTHETIC THERAPY PROFESSIONAL ACTIVITY**

Summary. Introduction. The article presents the results of the pedagogical experiment to identify the professional readiness of the future psychologists to use esthetotherapy work with different categories of the population. The criteria, indicators and levels of formation of future psychologists in the use of funds esthetotherapy in professional activities.

Purpose. The article is devoted to coverage of pedagogical conditions of formation of future psychologist's use of esthetotherapy in professional activities. Features of author presents programs for students-psychologists "Fundamentals of esthetotherapy professional psychologist." Emphasized the importance of mastering the students for further professional development kompetetnosti and subsequent professional realization. According to the results konstatuvalnoho stage of the pedagogical experiment proved that raising the level of future psychologists use of esthetotherapy be subject to effective development and implementation of training in pedagogical terms.

Results. Currently, becomes relevant the issue of formation of value attitude to health by involving the educational process various kinds of artistic and creative activities in the form of art therapy techniques, based on the mobilization of the creative potential of human internal mechanisms of self-regulation and healing. This trend psychotherapy involves a lot of others, such as psychotherapy, play therapy, psychodrama, music, dance therapy, simvoldrama. An important component of social development, the condition and stability of society is the basis of physical and psychological health. In this context, the important role played by the impact of different kinds of art on the emotional and sensual sphere to create a personality for her psychological comfort and disclosure of creative potential.

Conclusion. Such influence has esthetoterapiya, defined as a system of integrative therapy, which involves treatment of color, movement, drama, drawing, sound, etc. and carries the tools of preserving the integrity of the human person, its spiritual core. With no contraindications, esthetoterapiya can be used not only in therapy but also in teaching activities and social work.

Key words: esthetoterapiya, future psychologists, professional activity, readiness, authoring program, pedagogical conditions, professional competence.

Одержано редакцією 25.01.2016
Прийнято до публікації 27.01.2016